

IV. Література XX ст.

Тема 21. Олександр Олесь (1878—1944)

(справжнє ім'я - Олександр Іванович Кандиба)

Український поет, драматург, прозаїк, перекладач. З 1919р. в еміграції. Головною темою його збірок стає туга за Україною. Помер у Празі в липні 1944 р., отримавши звістку про те, що нацисти закатували в концтаборі Заксенхаузен його сина - письменника Олега Ольжича.

Основні твори: «З журбою радість обнялась» (1907), «Княжа Україна»(1920), драматична поема «Ніч на полонині», драматичний етюд «По дорозі в Казку».

Він поєднав у собі риси полум'яного співця Тіртея і ніжного лицаря краси Аполлона, головне своє завдання вбачав у тому, щоб грати на золотій арфі пісні щастя, свободи, любові, очищати людські душі від намулу і виводити рідний народ із долин на вершини добра, справедливості, свободи, людської гармонії. (Р. Радишевський)

«Чари ночі»

Літературний рід: лірика.

Жанр: вірш-романс (популярна народна пісня).

Вид лірики: інтимна.

Провідний мотив: краса життя, краса кохання - над усе.

Віршовий розмір: чотиристопний ямб із пірихієм, що утворює особливу ритміку.

Вид римування: перехресне.

Рима: чергування чоловічої і жіночої рими, що увиразнює звукову тональність вірша.

Поезія стала улюбленою народною піснею «Сміються, плачуть солов'ї...». Вона сприймається як гімн юності, пісня кохання, як уславлення органічної єдності життя людини і природи. Святковий бенкет весни, коли «уся земля тремтить В палких обіймах ночі, Лист квітці рвійно шелестить, Траві струмок воркоче», природно відтінює «летючу мить життя» людини, нагадує, що життя - тільки «єдина мить».

Поезія сповнена вітаїстичних, тобто життєлюбних мотивів, які прославляють філософію життя ліричного героя, його закоханість у красу буття і людини.

Для вирішення ідейно-художнього задуму автор вибрав кільцеву композицію твору, яка є важливим складником авторської концентрації почуттів, відтворення динаміки розгортання ліричного сюжету. Лірична оповідь у поезії складається з трьох суб'єктів: власне автора, ліричного героя і «ти», тобто адресата, умовного співрозмовника.

Ця поезія - заклик не забувати, що життя - мить, яка так швидко спливає, тому треба насолодитися кожним прожитим днем, кожною хвилиною:

Лови летючу мить життя!..

Гори! Життя - єдина мить,

Для смерті ж - вічність ціла.

«Чари ночі»

Сміються, плачуть солов'ї

І б'ють піснями в груди:

«Цілуй, цілуй, цілуй її, -

Знов молодість не буде!»

Ти не дивись, що буде там,

Чи забуття, чи зрада:

Весна іде назустріч вам,

Весна в сей час вам рада.

На мент єдиний залиши

Свій сум, думки і горе —

І струмінь власної душі

Улий в шумляче море.

Лови летючу мить життя!

Чаруйсь, хмелій, впивайся

І серед мрій і забуття

В розкошах закохайся.

Поглянь, уся земля тремтить

В палких обіймах ночі,

Лист квітці рвійно шелестить,

Траві струмок воркоче.

Відбилися зорі у воді,

Летять до хмар тумани...
Тут ллються пахощі густі,
Там гнуться верби п'яні.
Як іскра ще в тобі горить
І згаснути не встигла, -
Гори! Життя - єдина мить,
Для смерті ж - вічність ціла.
Чому ж стоїш без руху ти,
Коли весь світ співає?
Налагодь струни золоті:
Бенкет весна справляє.
І сміло йди під дзвін чарок
З вогнем, з піснями в гості
На свято радісне квіток,
Кохання, снів і млості.
Загине все без вороття:
Що візьме час, що люди,
Погасне в серці багаття,
І захохнуть груди.
І схочеш ти вернуть собі,
Як Фауст, дні минулі...
Та знай: над нас - боги скупі,
Над нас - глухі й нечулі...»
Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її -

Знов молодість не буде!»

«О слово рідне! Орле скутий!»

Літературний рід: лірика.

Жанр: вірш-медитація.

Поезія-медитація - це вірші-роздуми на філософську та житейську теми. Це поетичні роздуми про швидкоплинність життя, нездійсненність мрій та бажань ліричного героя, невідворотність смерті.

Вид лірики: патріотична.

Провідний мотив: поет щиро захоплюється рідним словом, гнівно картає колонізаторів, які його нищать, та своїх безбатченків, котрі його зневажають.

Віршовий розмір: чотиристопний ямб.

Вид римування: кільцеве.

Рима: чергування чоловічої і жіночої рими, що увиразнює звукову тональність вірша.

Символи у вірші - меч (войовнича грань рідного слова), сонце (миролюбна, окрилена, творча грань -рідного слова), слово (усе рідне, найдорожче), Самсон (віра в духовне визволення народу-богатиря).

Олександр Олесь у цій поезії виголосив справжній гімн українському слову, нагадуючи всім, що діти не повинні забувати мову батьків. У будь-якому разі автор переконаний, що мовне, національне відродження України обов'язково стане «дощами судними» для її ворогів.

Ідея вірша висловлена в міфологічно-біблійних символах:

О слово! Будь мечем моїм!

Ні, сонцем стань! вгорі спинися,

Осяй мій край і розлетися

Дощами судними над ним,

Поезія вибудована як монолог-звертання ліричного героя до -рідного слова. Три частини композиції виконують роль тези, антитези, синтезу.

О слово рідне! Орле скутий!

Чужинцям кинуте на сміх!

Співочий грім батьків моїх,

Дітьми безпам'ятно забутий.

О слово рідне! Шум дерев!

Музика зір блакитнооких,

Шовковий спів степів широких,

Дніпра між ними левій рев...

О слово! Будь мечем моїм!

Ні, сонцем стань! вгорі спинися,

Осяй мій край і розлетися

Дощами судними над ним.